

ASOCIEREA POLITICĂ CA INDICATOR AL DEMOCRAȚIEI. PERSPECTIVĂ SOCIOLOGICĂ

POLITICAL ASSOCIATION AS AN INDICATOR OF DEMOCRACY. SOCIOLOGICAL PERSPECTIVE

DOI: 10.5281/zenodo.8215814

UDC: 329(498)+323:316.334.3

Valentina CORNEA

Universitatea „Dunărea de Jos” Galați,

Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul

E-mail: valentina.cornea@ugal.ro

ORCID ID: 0000-0001-6469-1283

Rezumat: După 1989 numărul partidelor politice în România s-a majorat considerabil. Articolul interoghează motivațiile asocierii politice în România și efectele acestui fenomen. Utilizând modelul individualismului metodologic, studiul analizează condițiile juridice, premisele sociale ale formării partidelor, fundamentele ideologice și afirmarea ulterioară constituirii ca partid politic. Sunt surprinse caracteristicile comune și specifice ale partidelor și puterea convențională a acestora, exprimată prin dimensiune, resurse, legitimitate și implicare electorală. Structura socială, diversitatea și oferta programatică a partidelor existente, populismul radical, sistemul electoral și mobilizarea electorală de scurtă durată sunt principalele variabile care explică dinamica partidelor politice în România. Exceptând partidele rezultate din scindări ca subtipuri de partide politice noi, angajamentul față de normele și procesele democratice și explorarea potențialului electoral al noilor partide este limitat.

Cuvinte cheie: partid, ideologie, potențial electoral, putere, legitimitate

Abstract: After 1989 the number of political parties in Romania increased considerably. The article questions the motivations for political association in Romania and the effects of this phenomenon. Using the framework of social construction, the study analyses the legal conditions, the social premises of party formation, the ideological foundations and the subsequent affirmation of the party as a political party. The common and specific characteristics of parties and their conventional power, expressed in terms of size, resources, legitimacy and electoral involvement, are captured. The social structure, diversity and programmatic offer of existing parties, radical populism, electoral system and short-term electoral mobilization are the main variables explaining the dynamics of political parties in Romania. Apart from parties resulting from splits as subtypes of new political parties, the commitment to democratic norms and processes and the exploration of the electoral potential of new parties is limited.

Keywords: party, ideology, electoral potential, power, legitimacy

Introducere

Fie că sunt privite ca organizații (Seiler, 1993 pp.22-23), identități colective (Burdeau, 1968, 268; Aron, 2001, 85-86) sau instituții (Ofee, 1996, pp. 199-207) partidele politice sunt indispensabile oricărei societăți democratice. Geneza lor este asociată cu necesitatea de a gândi un instrument, care, prin mijloacele democrației precum discursurile, propaganda, recursul la legitimitatea electorală să reducă tensiunile sociale, evitând conflictele armate (Cornea S, 2008, p.97). Antrenarea partidelor în curse pentru cucerirea puterii este văzută ca un „contract implicit” între alegători și politicieni cu costuri tranzacționale reduse pe o „piață politică” (Jones, 1998). Astfel, partidele oferă informații fără nici un „cost direct” către alegători, miza fiind participarea la vot și alegerea candidaților susținuți de partid.

Teza relevanței partidelor politice pentru democrație este susținută de argumente de ordin structural, funcțional și expresiv. Perspectiva structuralistă evidențiază importanța actorilor politici colectivi în menținerea stabilității democratice. Partidele, în esența lor sunt cele care articulează, selectează și grupează interesele sociale, pentru a le comunica instanțelor guvernamentale de luare a deciziilor și, în același timp, pentru a permite un efect de feedback. Miza este reprezentarea cât mai cuprinzătoare a preferințelor cetățenilor.

Într-o definiție minimală (Bobbio, 2007, p.108-113) democrația este acolo unde există un set de reguli privind decizia; destul de mulți membrii ai comunității iau decizia; asumarea regulii majorității ca mecanism de decizie; existența de alternative reale pentru decizie; drepturi fundamentale pentru acei membrii. Veriga slabă în acest lanț de praguri este cât de mulți membrii ai comunității iau decizia și care ar fi limita pentru „destul de mulți”. Nu există formule și mecanisme care să permită o selecție a celor mai capabili și competenți pentru a lua decizii în nume colectiv. Pentru că, într-un grup mare contratendințele sunt inevitabile. Acestea au *a priori* fiecare în parte aceeași pondere și sunt lipsite de instanța hotărâtoare. Acțiunea generală a grupului total se va afla din punct de vedere intelectual întotdeauna la un nivel relativ scăzut. Pentru procesele sociale, reprezentarea acțiunii de masă prin contribuția câtorva reprezentanți are o finalitate înaltă. Dacă o majoritate cu adevărat va acționa împreună, atunci acest lucru nu se va întâmpla decât în acele direcții care fac posibilă o coborâre a omului mai sus-pus la nivelul omului plasat mai jos. Experiența arată că adesea adunările masei iau hotărârile cele mai nechibzuite și mai păguboase. Acesta nu este numai rezultatul acelei nivelări fatale spre în jos, care condiționează cooperarea unei mase, ci este important și faptul că într-o mulțime adunată la un loc conducerea va reveni elementelor celor mai temperamentale, mai radicale, mai gălăgioase, și nu celor mai reprezentative din punct de vedere intelectual, cărora foarte des le lipsește subiectivitatea pătimașă, sugestivitatea cuceritoare (Simmel, p. 404).

Astfel, partidele devin un simbol al emergenței atât ideologice, cât și asociaționale (Grecu, 2011, p.75). În calitate de instituții esențiale ale democrației, partidele sunt asociații de voluntari, cu viziuni instrumentale și intenționale care reprezintă (articulează) și în același timp realizează agregarea intereselor. Din perspectiva teoriei pluraliste, existența mai multor partide politice (alături de competiția dintre elite și de existența grupurilor de presiune) asigură tocmai multiplicarea centrelor de putere și, în felul acesta, împiedică formarea oligarhiei (Pasti, 2004 p. 163).

Dimensiunea expersivă este dată de faptul că partidele întrețin „realismul utopic”, un concept promovat de Anthony Giddens, care susține că o politică lipsită de idealuri ar fi lipsită de un scop directiv. Realismul utopic este o modalitate prin care oamenii sunt sensibilizați la rolul idealurilor, un dispozitiv de sensibilizare pentru a gândi despre politică și lume. În democrație, un partid care s-ar dedica doar câștigării alegerilor nu ar câștiga de fapt nimic alegere, la fel cum un partid cu idealuri mărețe nu câștigă nimic dacă nu reușește să arate cum se raportează acestea la problemele și aspirațiile oamenilor (Kolarz, 2016, p. 5).

După anii 1990 în Europa Centrală și de Est dinamica partidelor politice este fulminantă, partidele politice apar și dispar destul de rapid, ceea ce conferă regiunii o reputație de haos electoral. Unele supraviețuiesc mai multor cicluri electorale, altele dispar sau se reorganizează. În pofida faptului că sondajele de opinie arată în mod constant că peste 2/3 din populație nu are încredere în partidele politice, (Eurobarometer 98 – Winter 2022-2023) [1], iar numărul partidelor este în creștere, este justificat să apară întrebarea privind factorii determinați ai asocierii politice ca indicator al democrației. Aceste două constatări motivează ideea de a analiza nu doar condițiile juridice, dar și premisele sociale ale formării partidelor, fundamentele ideologice și afirmarea ulterioară constituirii ca partid politic.

Metodologie

Pornind de la definiția lui Lipset și Rokkan (1967, pp. 4-5), potrivit căreia partidele politice, sunt „agenții esențiale de mobilizare care transpun contrastele din structura socială și culturală în cereri și presiuni pentru acțiune sau inacțiune” oferim o explicație sociologică a asocierii politice în partide ca indicator al democrației. Pornim de la asumția că niciun partid politic nu se naște în afara unui context, dat și fără o minimă bază socială. Derivăm din această asumție trei ipoteze și anume: 1) Asocierea politică este determinată de dorința cetățenilor de a fi reprezentați ca membri a unui grup ce împărtășesc anumite valori; 2) Asocierea politică este determinată de interese personale, asociate cu accesarea la funcții politice și administrative; 3) Asocierea politică este determinată de amatorism și voluntarism dezinteresat.

Ca model interpretativ este utilizat individualismul metodologic. Opțiunea

pentru o abordare în cheia individualismului metodologic se bazează pe faptul că privim asocierea politică ca fenomen social, iar pentru a explica un fenomen social, așa cum afirma Raymond Boudon, teoreticianul modelului, este indispensabil să reconstruim cauzele individuale și motivațiile actorilor sociali privind fenomenele în chestiune și de a percepe fenomenul ca rezultat al agregării comportamentelor individuale dictate de acele motivații (Boudon, 1997, p. 29). Datele sunt culese utilizând analiza cantitativă și analiza calitativă de conținut a statutelor partidelor și a discursului aferent.

Relația pluripartitism-democrație

Afirmarea instituțiilor reprezentative și expansiunea sufragiului sunt două condiții extraordinare care facilitează amplificarea și răspândirea fenomenului partidic (Fisichella, 2007, p. 178). Indiferent de multitudinea de definiții conceptuale a ceea ce ar fi un partid politic, acestea au ajuns treptat să fie considerate necesare, legitimate de stat și instituții dezirabile pentru democrație (van Biezen, 2004, p. 701).

Un grad minim de pluripartidism - definit prin existența mai multor partide politice cu recunoaștere juridică și reprezentare legislativă - este o condiție necesară pentru existența democrației moderne (Przeworski et al. 2000). În același timp, tot partidelor li se incumbă că ar fi printre instituțiile care se fac responsabile de fragilitatea democrațiilor (Peceni, p. 100-101), un număr excesiv de partide mai degrabă destabilizează regimurile democratice, decât le consolidează (Mainwaring, 1993). Din aceste considerente, relația dintre partide politice și democrație nu a părut întotdeauna nici directă, nici sigură (Pîrvulescu, p. 85), dar acestea rămân a fi expresii inevitabile ale avansării acesteia, fără a fi legate cauzal de tot ceea ce se presupune că este bun în democrație (Stokes, 1999, p. 263). Se afirmă că între partide și democrație pot exista două tipuri de relații – pozitive și negative. Relația pozitivă evidențiază legătura indisolubilă dintre democrație și partide: nicăieri în lume nu există o democrație care să nu se fondeze pe competiția dintre partide (Pîrvulescu, p. 94-95). Daniel Buti, în „Ce sunt partidele politice? Spre o nouă abordare în stasiologie” susține că prin simpla lor existență partidele nu pot garanta democrația, însă pluripartidismul oferă indivizilor, membri ai unei comunități politice, posibilitatea de a-și urmări și satisface propriile interese. Autorul este de părere că în Europa Centrală și de Est pluralismul politic s-a impus pe de o parte ca o condiție formală a modelului democratic, iar pe de altă parte ca mecanism de revendicare, preluare sau contestare a puterii, în vederea gestionării tranziției (Buti, 2011). Concurând în alegeri, partidele oferă cetățenilor posibilitatea de a alege modul de guvernare, iar în timp ce sunt în opoziție, pot trage guvernele la răspundere. Când cetățenii se alătură partidelor politice, își oferă timpul voluntar, donează bani și votează pentru liderii lor, ei își exercită drepturile democratice de bază. Asocierea

cetățenilor la partidele politice oferă beneficii unice, inclusiv oportunități de a influența alegerile politice, de a alege și de a implica lideri politici și de a candida la funcții publice.

Într-un regim democratic, partidele sporesc predictibilitatea și transparența rezultatelor politice. Acest lucru facilitează o mai bună responsabilitate între alegători și reprezentanții lor. În plus, partidele salvează politica de la a deveni un set de acțiuni dispersate și chiar posibil contradictorii (Kölln, 2014, p. 18).

Aprecierile inductive, fundamentate pe studii empirice în Europa de Vest și America de Nord indică patru funcții generice pe care le îndeplinesc toate partidele politice. Numele diferă, dar există un acord considerabil asupra conținutului lor de fond și sunt foarte apropiate de modelul structural-funcționalist „AGIL” (adapare, atingere a scopului, integrare, latență), model pe care teoreticienii sociologi precum Talcott Parsons (1971) l-a postulat ca fiind indispensabil supraviețuirii oricărui sistem social. Cele patru funcții sunt 1) structurarea electoratului, 2) oferirea unei identități simbolice, 3) formarea guvernelor, 4) reprezentarea și agregarea intereselor (Schonfeld, ș.a, 1983). Politologul italian Domenico Fisichella susține că există cel puțin trei funcții care, considerate în ansamblu, aparțin în exclusivitate partidului, și-l deosebesc, din punct de vedere tipologic, de totalitatea altor actori politici. Este vorba de funcția de competiție electorală, funcția de gestiune directă a puterii politice și funcția de exprimare democratică. Este adevărat, funcția de exprimare democratică nu aparține doar partidelor, dar, privită prin prisma principiilor democratice, această exprimare este „convertită” în mandate instituționale în cadrul adunărilor legislative (Fisichella, 2007, p.190).

Anthony King (1969, p. 120), politolog, autor și profesor la Universitatea Essex, care a devenit un popular comentator de televiziune în nopțile de alegeri din Regatul Unit, și-a concentrat atenția asupra a șase presupuse funcții de bază pe care partidele le îndeplinesc: structurarea votului, integrarea și mobilizarea publicului de masă, recrutarea liderilor politici, organizarea guvernului, formarea politicilor publice și agregarea intereselor. El a sugerat că, pentru fiecare dintre aceste funcții, partidele politice joacă un rol, adesea minim, dar în niciun caz un rol critic. Structurarea votului se poate referi fie la „eforturile partidelor de a convinge alegătorii să răspundă la anumite etichete de partid”, fie la „eforturile partidelor de a convinge cetățenii să adopte anumite opinii”. Luând în considerare primul sens, King descoperă că „în majoritatea țărilor, în majoritatea momentelor, alianțele electorale majore sunt în mare parte alinieri de partid”. Examinând cel de-al doilea sens, descoperă absența „potrivirii între modelul de opinie al partidelor și modelul de opinie al maselor” (King, 1969, p. 122).

Chiar și în pofida unor aprecieri negative privind rolul partidelor, afirmația fără echivoc a lui Schattschneider, conform căreia „democrația modernă este de neconceput fără partide”, este în esență, corectă. Nu există niciun caz empiric de

democrație politică modernă în care partidele să nu fie prezente.

Faptul că democrația reprezentativă nu ar putea avea succes fără partide și că acestora le este creditat rolul major în afirmarea ei, este argumentat prin beneficiile pe care le oferă partidele și le fac să fie preferate față de alte forme de asociere (Schonfeld, ș.a, 1983; Kölln, 2014, p. 18). Astfel, partidul politic este unicul actor politic care cucerește și menține puterea prin intermediul competiției electorale. În pofida popularității sau dimensiunii mișcărilor sociale, acestea nu au reușit în mare măsură să reproducă capacitatea partidelor politice de a formula politici, de a organiza alegeri și de a dicta prioritățile parlamentare, fiind lipsite de capacitate politică, respectiv nici un fel de vocație de a formula și promova viziuni legitime asupra interesului general și a modalităților de a-l urmări (Schonfeld, ș.a, 1983; Ionescu, 2013, p.116). Diferența funcțională, spre exemplu dintre un partid politic și un grup de presiune este dată de faptul că primul aspiră să exercite puterea, cel de-al doilea să o influențeze. Un grup de presiune se poate transforma în partid atunci când devine suficient de organizat. Baun și colab. (2012, p. 575) consideră grupurile de susținători politici organizații unitățile de bază ale teoriei despre partide. Din acest punct de vedere, partidele sunt „coalitii de grupuri de interese și activiști care caută să preia puterea și să o folosească pentru a-și atinge propriile obiective specifice” (p. 571). La nominalizarea candidaților, grupurile care alcătuiesc partidele determină principalele poziții ale partidului, decid cât de riscant este să mergi în aceste poziții și aleg ce candidați să nominalizeze sub steagul partidului. Rolul semnificativ pe care îl are forța organizațională ajută partidele să reușească electoral (Tavits, 2012, p. 83).

Dar, partidele nu sunt doar simple grupuri politice menite să câștige competiția electorală. Ele au și importanță în socializarea politică a cetățenilor prin medierea între aceștia și stat. Îndeplinind rolul de interfață între societate și stat, ele canalizează mesajul electoratului către putere și mediază feed-back ul (Mitulescu, 2011, p. 76)

Cea doua relație, negativă este ilustrată atunci când democrația este viciată de accederea la putere a unor partide cu vocație monopolistă (Seiler, 1993, p, 26). În timp ce unii autori susțin că un număr mare de partide nu subminează supraviețuirea democrațiilor, dimpotrivă, subminează supraviețuirea dictaturilor, pentru că pluripartidismul creează un spațiu instituțional pentru partidele de opoziție și le permit acestora să promoveze în continuare schimbări democratice pozitive (Teorell & Wahman, 2017; Pérez-Liñán & Skigin, 2017), alții sunt de părere că pluripartidismul doar menține fațada democratică. Un număr mai mare de partide aflate sub controlul partidului în funcție oferă o influență politică mai puternică în Comisii Electorale și la secțiile de votare în ziua alegerilor. Partidul în exercițiu este interesat de această influență deoarece o poate folosi pentru a aranja fraude electorale (Pavlović, 2020). Tot mai mulți cercetători sunt de acord

că principalele amenințări la adresa democrației apar de la conducătorii aleși în mod democratic, care erodează treptat normele democratice odată ajunși la putere (Lührmann, 2021). Cetățenii asociază corupția, clientelismul, instabilitatea și divizarea cu instituțiile democratice cheie - partidele politice și Parlamentul (Crăciun, 2017).

Cu toate efectele adverse, ce decurg din funcționalitatea partidelor, mai bine zis disfuncționalitatea lor și rolul insignifiant în tranziția spre democrație (Toca, 1997) este puțin probabil ca acestea să dispară. Partidele sunt endemice pentru democrație (Stokes, 1999, p. 246). Privite prin prisma modelului sistemic creat de David Easton, partidele politice îndeplinesc rolul de „portari” (*gatekeepers*) cereri agregate, cereri pe care le filtrează, le amplifică, le focalizează și le transmit mai departe, sau dimpotrivă pot să le respingă, situație în care cererilor și/sau sprijinului din societate nu i se mai dă nici un răspuns din partea sistemului politic.

Partidele politice organizează politica în fiecare democrație modernă, iar unii autori susțin că partidele sunt cele care determină democrațiile să fie receptive. Numărul, gradul de instituționalizare și structura acestora variază enorm de la un continent la altul și de la țară la țară. Dimensiunea unui sistem de partide (câte partide concurează în mod regulat în alegeri), clivajele și identitățile asumate, capacitatea de a mobiliza și a transpune conflictele din structura socială și culturală în cereri și presiuni pentru acțiune sau inacțiune au implicații normative profunde. Dacă partidele transmit preferințele, opiniile și interesele alegătorilor către guvern, atunci exprimarea intereselor societății sau suprimarea acestora prin intermediul sistemului de partide va influența în mod critic calitatea democrației.

Explicații teoretice privind asocierea politică

Asocierea în organizații politice precum partidele este explicată prin mai mulți factori. Studiul motivelor asocierii politice dispune de un valoros și bogat cadru conceptual din punct de vedere euristic, dar nu este nici imperativ și nici probabil ca dezacordul cu privire la legătura dintre indicatorii operaționali și conceptualizare să fie vreodată soluționat definitiv (Costantini & King, 1984, p. 83). Evident, mediul social în care acționează indivizii are un rol semnificativ. A construi, a adopta și chiar a înlocui un comportament politic (în cadrul unui grup) implică existența unor cunoștințe, valori, atitudini, obiecte imaginare, investite inconștient, la care o persoană ține și față de care se raportează.

Unul dintre cadrele dominante în studiul motivațiile politice este dezvoltat de Clark și Wilson, despre care Costantini & King afirmă că „nimeni nu poate studia motivațiile politice fără a ține cont de tipologia lui Clark și Wilson”(p. 83). Pentru Clark și Wilson, asocierea în organizații politice și participarea la viața politică (sau la alte organizații) rezultă din trei tipuri de stimulente: 1) materiale

(care implică valori tangibile care au o valoare monetară sau care pot fi traduse cu ușurință în bani, în recompense care au o astfel de valoare); 2) solidaritate (care implică recompense care derivă din actul de participare în sine, cum ar fi oportunitatea de a socializa, de a dobândi prestigiu social și de a exprima un sentiment de identificare organizațională, cum ar fi spre exemplu loialitatea față de partid); și 3) intenționale (care implică scopurile declarate și obiectivele suprapersonale ale organizației, cum ar fi realizarea obiectivelor de politică publică).

Studiind motivele asocierii politice a tinerilor, (Weber, 2018) susține că apartenența la un partid poate fi explicată fie prin modele bazate pe resurse, cum ar fi modelul socioeconomic standard, fie prin stimulentele pe care le poate oferi apartenența la un partid. Prima abordare subliniază rolul abilităților, al disponibilității și al poziției sociale, în timp ce cea de-a doua explică apartenența ca fiind un calcul individual al raportului cost-beneficiu. Aceste două aspecte sunt probabil interconectate, dar până în prezent nu există o combinație empirică a celor două explicații. Autorul este de părere ce resursele individuale (abilități și cunoștințe distincte) influențează motivațiile tinerilor de a se alătura unui partid.

Alți autori invocă drept factori ai asocierii politice amatorismul și orientarea / satisfacția ideologică (Conway, & Feigert, 1968, p. 1173, Culic, 2006). Wilson susține că amatorismul este susținut de sentimentul de a fi îndeplinit o obligație simțită de a participa, în timp ce așteptările pentru cei orientați ideologic și/sau profesional se regăsesc în satisfacțiile extrinseci ale participării – putere, venit, statut sau distracția jocului.

Considerând că modelul alegerii raționale spune puțin despre organizarea partidelor, Schlesinger (1984), dezvoltă o teorie realistă partidelor. Teoria postulează că un partid politic derivă din faptul că combină în mod unic trei aspecte ale organizării: (1) partidul se susține prin schimbul de piață, ceea ce îl face să arate ca o firmă de afaceri și, prin urmare, spre deosebire de un grup de interese sau birou public; (2) producția părții constă în bunuri colective, ceea ce o face similară cu un grup de interese și cu un birou public, dar diferită de o afacere; și (3) partidul își recompensează în mod indirect membrii, făcându-l să pară un grup de interese, dar nu un birou sau o afacere. Partidul este astfel o structură care trebuie înțeleasă în termeni proprii. Teoria explică de ce ipoteza downsiană potrivit căreia partidele fac politică pentru a câștiga putere, mai degrabă decât să dețină o funcție pentru a face politică este corectă. De asemenea, explică de ce partidele sunt oligarhii și cum partidele își mențin organizațiile în ciuda sentimentului inevitabil de nemulțumire dintre mulți dintre membrii lor.

Deși tendințele analitice centrale în dezvoltarea unor noi teorii ale partidelor sunt de a muta atenția de la candidați și oficiali, cercetările empirice încă oferă dovezi că politicienii care aspiră la o funcție sunt actorii principali care modelează fiecare partid. Astfel, partidele sunt în cele din urmă creații ale

politicienilor, schimbându-se ca răspuns la interesele în schimbare ale acelor politicieni (McCarty & Schickler, p. 186). Angelo Panebianco în „Political Parties: Organization and Power” (1988) derivă ipoteza că liderii partidelor politice sunt „antreprenori” care merg în căutarea puterii și apoi încearcă să o mențină intactă. Angajamentul lor față de homeostazie este conștient, iar eforturile lor sunt de a proteja stabilitatea organizației de partid (adică a canalelor sale interne de autoritate), nu doar a partidului de dragul partidului. Contribuția lui Panebianco este de a arăta că succesul unui astfel de comportament de conducere este condiționat în mod inevitabil de o serie de factori, inclusiv de natura originilor partidului și a istoriei ulterioare, de gradul de instituționalizare a acestuia, precum și de mediul extern al partidului și de tipurile de impulsuri și chal- lenge-uri care derivă din acesta.

Alți factori, de natură psiho-emoțională care merită a fi luați în aconsiderare în explicarea fenomenului asocierii politice sunt antagonismul, individualismul și egoismul. Antagonismul este un fel de principiu care stă la bază tuturor formelor de dezvoltare și evoluție. Cu atât mai mult antagoismul politic, care este considerat o formă de sinergie socială. Părțile, care cred că se opun unul altuia, sunt pur și simplu antrenate în realizare a unui scop, pentru care, inconștient, lucrează împreună. Analizând statutele partidelor se poate lesne observa că viziunea și obiectivele declarate nu sunt atât de mult în conflict cu privire la modul de rezolvare a problemelor percepute în mod obișnuit, cât sunt declarații de priorități diferite pentru acțiunea guvernamentală. Cercetările în domeniu relevă că manifestele partidelor nu sunt atât de mult în conflict cu privire la modul de rezolvare a problemelor percepute în mod obișnuit, cât sunt declarații de priorități diferite pentru acțiunea guvernamentală (Marks et al., 2022,). Sociologul francez de origine română Mattei Dogan, studiind regimul politic și clasa politică în România interbelică ajunge la concluzia că originea socială a cadrelor parlamentare nu diferea semnificativ între partidul Național Liberal și Național-Țărănesc, fapt ce întărește afirmația lui Dogan cu privire la interesele comune și la acordul pe marile probleme între cele două partide (Dogan, 1999). Manifestări ale antagonismului ca formă de sinergie socială se regăsește și spațiul politic românesc post-decembrist. Acesta s-a exprimat într-un consens transpartinic, coagulat în jurul discursului anti-comunist. Acest discurs operează o strămutare a conflictelor cu care se confruntă societatea și a cauzelor acestora din prezentul imediat în trecutul comunist (Stoiciu, 2019). Deși rămân încă destule chestiuni majore în divergență (privind, de exemplu, retrocedarea bunurilor imobiliare preluate abuziv de regimul comunist de la peroane fizice sau de la Biserica Română Unită cu Roma - greco-catolică etc.), „distanța ideologică” dintre partidele parlamentare tinde să se micșoreze partidele cooperând în adoptarea legilor (Voicu, 1998, p. 37).

Jonathan Haidt, doctor în psihologie socială, susține că oamenii sunt egoiști

și o mare parte a comportamentului moral, religios, politic poate fi înțeles ca moduri vag disimulate de a urma propriul interes. Oamenii au tendința de a se grupa în echipe, cluburi, ligi, frații, partide, etc. preluând identitățile grupurilor de care aparțin și, umăr la umăr cu niște necunoscuți, conlucrează pentru îndeplinirea unor obiective comune. Când afirmă că natura umană este egoistă spune de fapt că mințile umane conțin o diversitate de mecanisme mentale care îi fac capabili pe indivizi să își promoveze propriile interese, în competiție cu ceilalți din jur. Oamenilor le pasă de aparența loialității, nu de existența acesteia în realitate (pp.238-239), sunt campioni incontestabili ai cooperării dincolo de gradele de rudenie, iar cooperarea creează sisteme de răspundere formală și informală (Haidt, 2012, p. 103).

Asocierea politică în România

Primele condiții favorabile pluripartidismului în România apar odată cu Decretul-lege nr. 8 din 31 decembrie 1989. Emis de o autoritate nelegitimată electoral și fără suport constituțional, decretul favorizează formarea facilă de partide politice, înregistrarea unui partid fiind condiționată de existența unui grup fondator de minimum 251 de persoane, neexistând alte restricții, de ordin politic (fiind totuși interzise orientările doctrinare fasciste și antidemocratice) (Radu, 2018). În intervalul dintre apariția Decretului-Lege nr.8/1989, care legifera pluripartitismul, și alegerile de la 20 mai 1990, s-a înregistrat în fiecare zi câte un partid. În preajma alegerilor din 1990 erau înscrise nu mai puțin de 88 de organisme politice, dintre care 75 au prezentat liste electorale, numărul acestora depășind cu mult paleta rezonabilă de oferte politice. În 2019 lista partidelor politice înregistrate în Registrul fiscal deținut de Autoritatea Electorală Permanentă și la Tribunalul Municipiului București conține 165 de partide (finantarepartide.ro). Din 2015 până în 23 februarie 2022 la tribunalul București au fost înregistrate 364 de cereri privind acordarea de personalitate juridică partidelor politice. În 2023 numărul partidelor și pformațiunilor politice în România a ajuns la 239. (<https://tribunalulbucuresti.ro/index.php/partide-si-aliante-politice/partide-politice>)

Fregventele modificări legislative au contribuit la dinamica acestora. Pragul numeric pentru înregistrarea unui partid politic a oscilat între 251 membri, prevedere stipulată în Decretul-lege nr. 8 din 31 decembrie 1989, caracterizat drept „mecanism adecvat exploziei pluripartidismului, 10.000 de membri fondatori în 1996, 25.000 de membri fondatori în 2003, și cel puțin 3 membri fondatori în 2015.

În primii ani de după 1990 cele mai multe partide se formează fie prin ruperea unor alianțe ce participaseră cu succes la alegeri, fie înființarea de partide noi din facțiuni ale partidelor din parlament (Lonean, 2012, p. 89).

Alte inițiative de asociere politică se materializează datorită influenței

câtorva personalități care au reușit să devină vizibile pe scena politică. Trei foști prim-miniștri își lansează propriile partide [2], altele se nasc din inițiative civice locale. În această categorie se înscrie Uniunea Salvați România (USR), o formațiune născută dintr-o inițiativă civică locală din București, Alianța Strada, și Partidul Rezist, formate din protestatari neimplicați până la momentul formării (2017) în politică, noile partide propunându-și să devină reprezentanți ai celor care protestează împotriva abuzurilor puterii.

O altă categorie de partide apar urmare a influențelor curentului naționalist, formate în jurul unor persoane care au reușit să se impună în scena politică prin diverse strategii și situații de context. Este cazul Partidului România Mare (PRM), Partidul Poporului – Dan Diaconescu (PPDD), Alianța Pentru Unirea Românilor (AUR).

Legislația națională prevede că partidele politice se pot organiza și funcționa la nivel național, la nivel local sau, atât la nivel național, cât și local, conform statutului propriu. Cele mai multe dintre ele s-au format după 2015, având în vedere numărul redus de fondatori necesari pentru înregistrarea acestuia. Până la alegerile locale din iunie 2016 la Tribunalul București au fost depuse 34 de cereri ale unor grupuri locale venite din 19 județe. Primele partide locale apar în București, Târgu Mureș, Iași și Cluj-Napoca. Cea mai mare dorință de implicare politică a cetățenilor la acea vreme se atestă în județul Iași – 5 cereri. Inițiativele aparțin fie unor grupuri civice, fie politicianilor cu experiență care au părăsit alte partide și doresc vehicule politice noi, fie oamenilor de afaceri, care își doresc un loc în consiliile locale.

Dincolo de ideologia declarată la care aderă, asocierile în partide politice se realizează și în funcție de un criteriu distinct. În funcție de aceste criterii, convențional acestea pot fi încadrate în câteva categorii:

Tabel 1. Categoriile de partide în funcție de criteriul distinct al asocierii

Ideologice	Locale
Partidul Dreapta Conservatoare	Partidul Politic "Independenții Comunei
Partidul Republican Conservator	Moșnița"
Partidul Conservator Democrat	Partidul Politic „Alianța Albeștii de Argeș”,
Mișcarea Conservatoare În România	Partidul București 2020,
Partidul Dacismului Autonom Conservator	Partidul Constanța Altfel”
Partidul Noua Dreaptă	Partidul Pentru Odorheiu Secuiesc
Partidul Dreapta Liberală	Partidul Pentru Proiecte și Idei de Interes
Partidul Dreapta Republicană	Local
Partidul Alternativa Dreaptă	Partidul Hunedoara Unită
Partidul Național Stângă Românească	Partidul Oltenilor”
Partidul Stângii Unite	Partidul Orașul Durabil Galați
Alternativa Socialistă	Partidul Politic “Inițiativa Otopeniul Nostru”
	Partidul Uniunea Pentru Bucovina
	Partidul Uniunea Independentă pentru Tecuci

	Partidul Banatul Partidul Politic “Inițiativa Pătârlagele” Uniunea Civică Slănic Prahova Uniunea Independentă Pentru Sighișoara
Patritoce / naționaliste	Creștine
Renașterea Demnitații Naționale Partidul Patria Alianța Pentru Patrie Partidul Românilor Patrioți De Pretutindeni Partidul Dezvoltării Naționale Partidul Neamul Românesc Partidul „Români Pentru România”	Alianța Creștină Adevărată Română Partidul Diasporei Creștin Democrat Partidul Socialist Creștin Partidul Creștin Social-Liberal Român Uniunea Națională Creștină A Romilor Din România Alianța Creștin Democrată Uniunea Românilor Național Creștini
Profesionale	Demografice
Partidul Politic „Alianța Antreprenorilor Și Agricultorilor” Partidul Artiștilor, Muzicienilor, Scriitorilor și Sportivilor Partidul Național al Șoferilor și Transportatorilor Din România” Partidul Politic “Uniunea Nativilor Digitali”	Partidul Pensionarilor Uniți Partidul Politic „Alianța Femeilor Creștine Din România” Partidul Oamenilor Tineri Asociația Femeilor Din România Partidul Platforma Acțiunea Civică A Tinerilor – PACT
Etnice	Verzi / Ecologiste
Alianța Maghiară Din Transilvania Partidul Democrat Creștin al Romilor din România Partidul Phralipe al Romilor Partidul Politic Makedonarmânilor	Partidul National al Mediului Român Partidul Ecologist Român Partidul – U.E.R. Partidul Verde Partidul Politic “Sebeșul Verde”

Sursa: elaborat de autor, în baza <https://tribunalulbucuresti.ro/index.php/partide-si-aliantepolitice/partide-politice>

Menținerea pe scena politică a unora dintre partidele formate este foarte scurtă, acestea fiind radiate sau autodizolvate. Spre exemplu din 5 partide ecologice două deja sunt radiate - Partidul Ecologist Socialist și Uniunea Ecologista din Romania.

În pofida unei „dinamici amețitoare” (Lonean, 2012, p. 89) a numărului mare de partide înregistrate, numărul efectiv de partide în România este de 4,3. Conceptul „număr efectiv de partide”, introdus de Laakso și Taagepera (1979) prevede un număr ajustat de partide politice în sistemul de partide al unei țări. Ideea care stă la baza acestei măsuri este de a număra partidele și, în același timp, de a pondera numărarea în funcție de puterea lor relativă. Forța relativă se referă la cota de voturi a partidelor electorale sau la cota de locuri în parlament a partidelor parlamentare. Numărul de partide este egal cu numărul efectiv de partide numai atunci când toate partidele au forță egală. În orice alt caz, numărul efectiv de partide este mai mic decât numărul efectiv de partide. Numărul efectiv de partide este o operaționalizare frecventă pentru fragmentarea politică.

Foarte puține dintre noile partide se avântă și în competiții electorale. În

campania electorală din 1992, dintre cele 80 de formațiuni politice înregistrate, doar 9 au depus liste pentru ambele Camere ale Parlamentului. Dacă în primul parlament postdecembrist au intrat 27 de formațiuni politice, din 2000 încoace numărul acestora variază între 5 și 12 la Senat și între 24 și 27 la Camera Deputaților, având în vedere că aceasta din urmă cuprinde și formațiunile minorităților care nu depășesc pragul electoral, dar capătă reprezentare cu câte un mandat (Preda, p.49).

Tabel 2. Partide în parlamentul României (1990-2022)

Legislatura	Partide înscrise în competiție	Reprezentare parlamentară		OCMN	Prezența la vot
		În camera deputaților	În senat		
1992-1996	66	12	14	13	76,29
1996-2000	37	12	12	15	76,01%
2000-2004	37	8	8	18	65,31%
2004-2008	27	8	7	18	58,51%
2008-2012	13	5	5	18	39,2%
2012-2016	13	10	9	18	41,76%
2016-2020	24	5	6	18	39,79%
2020-2024	18	7	6	18	33,3%

Sursa: Elaborat de autor în baza paginii oficiale a Camerei deputaților, Parlamentul României. <https://www.cdep.ro/pls/parlam/structura2015.home?leg=2020> și <https://code4.ro/ro/vot-romania>. OCMN- organizații ale comunităților minorităților naționale

Datele din tabel ilustrează competiția dintre partide și, în special, a competiției pentru guvernare.

La capitolul democrație, potrivit indexului anual al democrațiilor întocmit de grupul britanic The Economist, România este pe ultimul loc în rândul țărilor Uniunii Europene și pe locul 62 în lume, acumulând un scor de 6,45. Țările din vecinătatea României care o depășesc sunt Ungaria și Bulgaria.

Indexul este calculat în baza a cinci criterii și care ierarhizează 167 de țări. Cele cinci criterii, pentru care scorul maxim este 10, se referă la procesele electorale și pluralism, funcționarea guvernului, participarea politică, cultura politică și libertățile civile. Scorul de 6,45 plasează România în categoria țărilor cu democrație deficitară.

În evaluarea realizată de Freedom House, organizație independentă de supraveghere dedicată extinderii libertății și democrației în întreaga lume, scorul democrației pentru România a scăzut de la 4,39 la 4,36, iar procentul democrației 55,95, fiind catalogată drept „democrație semiconsolidată”. (freedomhouse.org) [3].

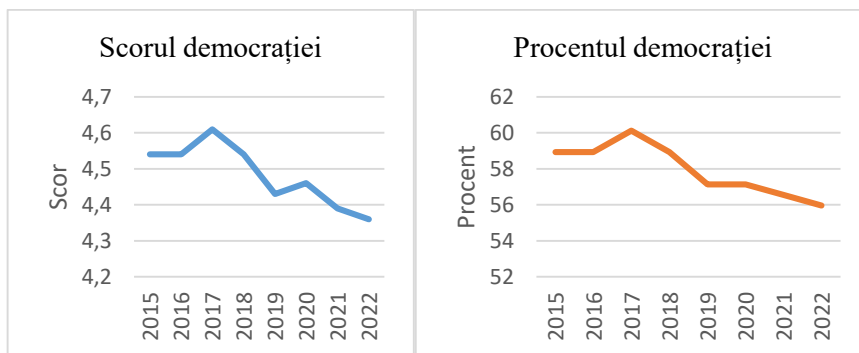

Figura 1 Scorul și procentul democrației în România.
Sursa : elaborat de autor în baza datelor freedomhouse.org

Democrația deficitară sau semiconsolidată în România se datorează scăderii capacității de mobilizare a partidelor principale. Și la nivel mondial, în democrațiile industriale avansate cifrele care exprimă participarea la vot sunt în scădere. De la o prezență de 84,5% în anii 1950 (cu un minim de 71%), a scăzut la 77% după 2000, cu un minim de 59,5%. Analizele de regresie arată că există o relație directă între capacitatea partidelor mari și mobilizare - astfel, în țările democratice avansate, prezența la vot este mai mare atunci când partidele clasice domină procesul electoral. (Sultănescu, 2016).

Astfel, sporirea numerică a partidelor nu înseamnă o mai bună mobilizare și prezență la urne în competițiile electorale. Matematic vorbind, fragmentarea politică nu ar trebui să afecteze participarea la vot. Intuitiv, fiecare formațiune politică, noua sau veche, vine cu aderenții săi. În realitate, participarea este tot mai scăzută. Făcând apel la o cercetare de tip empiric, menită să releve relația dintre partide și societate, Daniel Buti susține că mobilizarea redusă a electoratului și faptul că partidele sunt lipsite de încredere populară sau că fracturează relația cu mediul social nu reprezintă neapărat o „culpă” a acestora. Într-un context economic, social, politic și cultural dat, indivizii grupați în partide caută cele mai bune metode pentru a-și satisface interesele. Până acum, singurul instrument pe care cetățenii l-au folosit pentru a contrabalansa raporturile de forțe și modul în care se satisfac preferințele la nivel social este unul reactiv și individual : absentismul la urne. (Buti, 2014, 166-167).

Discuții și concluzii

Boom-ul pluripartidismului nu este o situație specifică doar României. La începutul anilor 1990 situații asemănătoare s-a petrecut și în Ungaria, Polonia sau Bulgaria (Bucur, 2014, p.28). Chiar dacă Decretul-lege a servit drept „mecanism adecvat exploziei pluripartidismului”(Bocancea, 2000), fiind foarte permisiv, excesul de pluripartidism postcomunist nu se datorează doar cauzelor strict

juridice. Alexandru Radu consideră că *boom*-ul partidist românesc este o consecință directă a sfârșitului perioadei prelungite de suprimare forțată a acestora, dar și o manevră cinică a noilor deținători ai puterii (Radu, 2018). Ideologic, și-au asumat orientări politice de centru-dreapta, firesc în condiții de tranziție postcomunistă, centru-stânga, unele s-au declarat partide etnice, altele partide „non-politice” (Radu, 2018).

Dezvoltarea pluripartidismului în România este apreciată diferit. În timp ce Alexandra Ionescu consideră că partidele politice în România nu s-au aflat gata făcute la dispoziția artizanilor postcomunismului, ci au făcut dimpotrivă obiectul unui proces de invenție politică plasat în chiar centrul itinerariului democratizării postcomuniste, Sorin Bocancea consideră că larghețea prevederilor juridice ar fi fost „o manevră cinică a noilor deținători ai puterii.” (*apud* Radu, 2018).

Rezultatele acestui studiu arată că partidele politice în România s-au structurat 1) „de sus în jos”, fără a avea o bază socială specifică și fără a răspunde unei nevoi sau solicitări sociale de reprezentare; 2) din grupuri ad hoc, inconsistente axiologic și politic; 3) animate de voluntarism sau oportunismul unor lideri de ocazie, fără prea mult discernământ politic.

Asocierea politică în România ca indicator al democrației poate fi explicată prin influența factorilor de ordin juridic, contextual și psiho-emoțional. Pragul numeric pentru înregistrarea unui partid politic „alimentează” dorința de asociere, acoperind practic toate cele trei dimensiuni ale modelului Clark. Este vorba de stimulente materiale acordate partidelor pentru participarea în competiții electorale. Numărul mare de partide locale și profesionale reprezintă expresia solidarității și posibilitatea de a exprima sentimente de identificare organizațională, recompensa fiind dobândirea prestigiului social, inclusiv de oportunitățile individuale de carieră.

Intenționalitatea, exprimată în scopuri declarate și obiective de politică publică reprezintă categoria de stimulente mai puțin valoroasă, având în vedere numărul mare de radieri și autodozolvări ale partidelor. Acest lucru demonstrează că resursele individuale, exprimate în abilități și cunoștințe distincte, esențiale pentru asocierea politică sunt deficitare. Or, apartenența la o organizație civică, abordarea activă a unui partid existent, perioade mai lungi de educație, interesul redus pentru beneficiile profesionale sunt determinante pentru asociere motivată ideologic.

Asocierea politică este un indicator incontestabil al democrației. Dar, așa cum remarca Aristotel, „pentru democrație și oligarhie deopotrivă, nu este una care să asigure cea mai mare cantitate posibilă, ci una care să asigure cea mai lungă viață posibilă pentru ambele”.

Din punct de vedere cantitativ, România îndeplinește una dintre condițiile de bază ale democrației, pluripartidismul, asigurând accesul la putere al unei

diversități largi de grupuri politice, economice și sociale, precum și asocierea liberă a cetățenilor în jurul a diverse interese și platforme în vederea participării la jocul politic. Însă, privite prin imperativele funcționale, suportul oferit democrației este limitat, nesemnificativ pentru guvernare și viața politică (Pasti, 2004). Funcțiile unei asocieri politice pot fi determinate numai prin aprecierea consecințelor acestora, exprimate în gradul de adaptare, atingere a scopului, integrare, latență (Parsons, 1971).

Structura socială, diversitatea și oferta programatică a partidelor existente, populismul radical, sistemul electoral și mobilizarea electorală de scurtă durată sunt principalele variabile care explică dinamica partidelor politice în România. Exceptând partidele rezultate din scindări ca subtipuri de partide politice noi, angajamentul față de normele și procesele democratice și explorarea potențialului electoral al noilor partide este limitat.

Percepute inițial ca „un rău inerent guvernelor libere” și etichetate de Max Weber „copii ai democrației”, partidele vor continua să existe pentru că sunt singurele care satisfac două condiții indispensabile unui regim democratic: 1) participarea la guvernare prin reprezentări, adică susțin instituția reprezentării și 2) prin crearea lor este posibilă agregarea intereselor. Agregarea intereselor nu înseamnă neapărat „interese generale”, exprimate de marea majoritate a populației. Pot fi și interese economice, politice, exprimate și sau promovate de lideri politici, lideri de opinie din dorința de a beneficia de un vehicol legitim pentru menținerea în sisteme politico-administrative. Din aceste considerente poate că e necesar a privi cu mai multă precauție și cu tentă de avertisment principiul organizării formulat de Michels. Organizarea este, susține Michels, „sursa din care curg curenții conservatori peste câmpia democrației, provocând acolo inundații dezastruoase și făcând câmpia de nerecunoscut”(Michels, R, Political Parties, p.19). Metafora inundațiilor dezastruoase se referă, probabil la organizații nerezonabile, acelea care promovează doctrine fasciste, rasiste, legionare, ș.a.m.d, inclusiv partide politice.

Note:

[1] Încrederea în partidele politice a scăzut de la Eurobarometrul din 2021, 73% dintre români declarând că tind să nu aibă încredere în partide, față de 64% în vara anului 2022. Valoarea este apropiată de media europeană, unde 75% dintre europeni declară că nu au încredere în partidele politice. Sursa : Standard Eurobarometer 98 – Winter 2022-2023 – Public Opinion in the European Union – Romania. Disponibil:

<https://romania.representation.ec.europa.eu/system/files/2023-04/Standard%20Eurobarometer>

[2] Este vorba de (Dacian Cioloș – Mișcarea România Împreună, Victor Ponta – ProRomânia, Călin Popescu Tăriceanu – ALDE)

[3]. Evaluările se bazează pe o scară de la 1 la 7, 7 reprezentând cel mai înalt nivel de progres democratic, iar 1 cel mai scăzut. Scorul democrației este o medie a ratingurilor

pentru categoriile urmărite într-un anumit an. Procentul de democrație, introdus în 2020, este o transpunere a scorului de democrație pe o scară de la 0 la 100, unde 0 este egal cu cel mai puțin democratic și 100 cu cel mai democratic.

<https://freedomhouse.org/country/romania/nations-transit/2022>

Referințe bibliografice:

1. Aron, R. (2001). *Democrație și totalitarism*. București: All Educational
2. Bawn, K., Cohen, M., Karol, D., Masket, S., Noel, H., & Zaller, J. (2012). A Theory of Political Parties: Groups, Policy Demands and Nominations in American Politics. *Perspectives on Politics*, Vol. 10, No. 3, pp. 571-597.
doi:10.1017/S1537592712001624
3. Bobbio, N. (2007) *Le futur de la démocratie*. Paris: SEUIL.
4. Bocancea, C. (2002) *Meandrele democrației. Tranziția politică la români*, Iași, Polirom, 2002.
5. Boudon, R. (1997). *Tratat de Sociologie*. București: Humanitas.
6. Bucur I. (2014). *Anul 1990. Partide, ideologii și mobilizare politică, Considerații preliminare*. București: Editura IRRD.
7. Burdeau, G. (1968). *Traite de Science Politique*, tome 2, „La dynamique politique”. Paris: Librairie generale de droit et de jurisprudence.
8. Buti, D. (2011) Ce sunt partidele politice? Spre o nouă abordare în stasiologie. *Sfera Politicii*, nr. 159, pp. 70-76.
9. Buti, D. (2014). *Pe cine reprezintă partidele politice : o analiză a partidelor din postcomunismul românesc*. București : Pro Universitaria.
10. Clark, P. B., & Wilson, J. Q. (1961). Incentive Systems: A Theory of Organizations. *Administrative Science Quarterly*, Vol. 6, No. 2, pp. 129-166.
<https://doi.org/10.2307/2390752>
11. Conway, M. M., & Feigert, F. B. (1968). Motivation, Incentive Systems, and the Political Party Organization. *American Political Science Review*, 62(04), 1159-1173. doi:10.2307/1953910
12. Cornea, S. (2008). *Introducere în politologie*. Cahul: Cahul State University „B. P. Hasdeu”.
13. Costantini, E. & King, J. (1984) The Motives of Political Party Activists: A Factor-Analytic Exploration *Political Behavior*, Vol. 6, No. 1 pp. 79-93
<http://www.jstor.org/stable/586048>
14. Crăciun C. (2017) *Romania's Second Democratic Transition*, Friedrich-Ebert-Stiftung / Dept. for Central and Eastern Europe.
15. Culic, I. (2006). From Amateur Revolutionaries to Professional Politicians: The Transformation of the Romanian Political Elite, 1990-2004. *International Journal of Sociology*, 36(1), 69-92. doi:10.2753/ijso020-7659360105
16. Dogan, M. (1999) *Regimul politic și clasa politică în România interbelică. În: Sociologie politică: opere alese*. București: Editura Alternative, pp. 137-207.
17. Fisichella, D. (2007). *Știința politică. Probleme, concepte, teorii*. Iași: Polirom.
18. Grecu, S.-P. (2011). Echilibru partinic și reprezentare electorală în democrațiile estice. *Sfera Politicii*, nr. 8 (162), pp.73-81. Disponibil:
https://revistasferapoliticii.ro/sfera/pdf/Sfera_162-Rev1.pdf.

19. Haidt, J. (2016). *Mintea moralista. De ce ne dezbină politica și religia?* București: Humanitas.
20. Ionescu, A. (2013). Consolidarea partidelor politice și reforma instituțională a autorității publice în Europa Centrală și Orientală: pluripartism și pluralism politic în postcomunismul românesc. *Studia Politica: Romanian Political Science Review*, Vol. 13, No.1, pp. 111-124. <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-447419>
21. Ionescu, A. (2013). Consolidarea partidelor politice și reforma instituțională a autorității publice în Europa Centrală și Orientală: pluripartism și pluralism politic în postcomunismul românesc. *Studia Politica: Romanian Political Science Review*, 13(1), 111-124. <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-447419>
22. Jones Ph. and Hudson J. (1998). The Role of Political Parties: An Analysis Based on Transaction Costs. *Public Choice*, 94(1-2), 175–189. doi:10.2307/30024331
23. King, A. (1969). Political Parties in Western Democracies: Some Sceptical Reflections. *Polity*, 2(2), 111–141. doi:10.2307/3234095
24. Kolarz, P. (2016). Sociologie, politică și putere: Un interviu cu Anthony Giddens. *Global Dialogue*, vol. 6, nr. 4. <https://globaldialogue.isa-sociology.org/uploads/imgen/1819-v6i4-romanian.pdf>
25. Kölln, A.-K. (2014). The value of political parties to representative democracy. *European Political Science Review*, Vol. 7, No. 4, pp. 593–613. doi:10.1017/s1755773914000344
26. Laakso, M., & Taagepera, R. (1979). „Effective” Number of Parties: A Measure with Application to West Europe. *Comparative Political Studies*, 12(1), pp. 3–27. <https://doi.org/10.1177/001041407901200101>
27. LaPalombara, J., Panebianco, A., & Silver, M. (1990). Political Parties: Organization and Power. *The American Political Science Review*, 84(1), 347. doi:10.2307/1963705
28. Lipset, SM, Rokkan S. (1967). Cleavage structures, party systems and voter alignments: An introduction. In: Lipset S.M, Rokkan, S. (eds) *Party Systems and Voter Alignments*. New York: Free Press.
29. Lonean, I. (2012) Relația dintre partide și stat ca efect al competiției politice Sistemul de partide și partonajul în politica românească *Sfera Politicii*, nr. 3 (169), pp. 83-92.
30. Lührmann, A., Medzihorsky, J. and Lindberg S. I (2021) Walking the Talk: How to Identify Anti-Pluralist Parties. *Working Paper Series* , nr. 116, The Varieties of Democracy Institute
31. Mainwaring, S. (1993). Presidentialism, Multipartism, and Democracy. *Comparative Political Studies*, Vol.26, No.2, pp. 198–228. doi:10.1177/0010414093026002003
32. Marks, G., Attewell, D., Hooghe, L., Rovny, J., & Steenbergen, M. (2022). The Social Bases of Political Parties: A New Measure and Survey. *British Journal of Political Science*, 53(1), 249–260. <https://doi.org/10.1017/s0007123421000740>
33. McCarty, N. and Schickler E. (2018) On the Theory of Parties. *Annual Review of Political Science*, 21:175–93. <https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-061915-123020>

34. Michels, R. (2001) *Political Parties: A Sociological Study of the Oligarchical Tendencies of Modern Democracy*. Kitchener, Ontario: Batoche Books
35. Mitulescu, S. (2011) Partide și membri de partid în Europa și în România. *Sfera Politicii* nr. 9 (163) https://revistasferapoliticii.ro/sfera/pdf/Sfera_163-Rev1.pdf
36. Offe C.(1996). *Designing Institutions in East European Transitions*“, in Robert Goodin (ed.), *The Theory of Institutional Design*. Cambridge & New York: Cambridge University Press.
37. Parsons, T. (1971). *Societies: Evolutionary and Comparative Perspectives*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.
38. Pasti, V. (2004). *Sociologie politică*. București: Editura Ziuă.
39. Pavlović, D. (2020, July 30). How Political Parties in Hybrid Regimes Help the Incumbent Maintain a Democratic Façade. *East European Politics and Societies: And Cultures*, 35(3), 593–612. <https://doi.org/10.1177/0888325420941101>
40. Peceny, M. (1999). The Social Construction of Democracy. *International Studies Review*, Vol. 1, No. 1, pp. 95-102.
41. Pérez-Liñán, A., Skigin, N. (2017). Is Party Pluralism Dangerous for Democracy? Disponibil: <http://www.congresoalacip2017.org/>
42. Pîrvulescu, C (2000). *Politici și instituții politice*. București: Editura Trei.
43. Preda, C. (2013). Partide, voturi și mandate la alegerile din România (1990-2012). *Studia Politica: Romanian Political Science Review*, 13(1), 27-110. <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-447403>
44. Przeworski, A., Alvarez, M., Cheibub, A.H., and Limongi, F. (2000). *Democracy and Development: Political Institutions and Well-Being in the World, 1950-1990*. New York: Cambridge University Press.
45. Radu A (2018) Primele alegeri ale postcomunismului românesc. *Sfera Politicii* nr. 1 (195). Disponibil: <https://revistasferapoliticii.ro/sfera/195/pdf/195.01.Radu.pdf>
46. Radu, A., Buti, D. (2012) Partidul de anturaj: Un model explicativ pentru partidismul românesc postcomunist. *Sfera Politicii*, nr. 3 (169) , pp.3-8.
47. Schlesinger, J. A. (1984). On the Theory of Party Organization. *The Journal of Politics*, 46(2), 369–400. <https://doi.org/10.2307/2130967>
48. Schonfeld, W. R., Barnes, S. H., King, A., Lawson, K., & Rose, R. (1983). *Political Parties: The Functional Approach and the Structural Alternative*. *Comparative Politics*, 15(4), 477. doi:10.2307/421854
49. Seiler, D. L.(2001) *Comparison and political Parties*, Working paper no194, Barcelone:, Institut de Ciències Polítiques i Socials.
50. Seiler, D.-L.(1993). *Les partis politiques*. Paris: Armand Colin.
51. Simmel, G. (2000). *Sociologie. Studii privind formele socializării*. București: Sigma IG.
52. Stoiciu, V. (2019). Mișcări sociale, post-politică și repolitizare în România, 2012-2018. Rezumatul tezei de doctorat. Disponibil: <https://teze.doctorat.ubbcluj.ro/doctorat/teza/fisier/5384>
53. Stokes, S.C.(1999). Political Parties and Democracy. *Annual Review of Political Science*, Vol.2, pp. 243-267 <https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.2.1.243>
54. Sultanescu, D. (2016). Participarea la vot, în România – tendințe diferite, în funcție de tipul de scrutin O analiză a noilor tendințe de participare, după alegerile

- prezidențiale din 2014. *Perspective politice*, Disponibil:
https://www.researchgate.net/publication/344300129_Participarea_la_vot_in_Romania
55. Tavits, M. (2012). Organizing for Success: Party Organizational Strength and Electoral Performance in Postcommunist Europe. *The Journal of Politics*, Vol. 74, No. 1, pp. 83–97. <https://doi.org/10.1017/s0022381611001198>
 56. Teorell, J. and Wahman, M. (2017). Institutional Stepping Stones for Democracy: How and Why Multipartyism Enhances Democratic Change. *Journal Democratization*, Vol 25, No. 1. [10.1080/13510347.2017.1318279](https://doi.org/10.1080/13510347.2017.1318279)
 57. Tóca, G. (1997). Political Parties in East Central Europe, in: Larry Diamond (coordonator), *Consolidating the Third Wave Democracies: Themes and Perspectives*, Baltimore: Johns Hopkins Press.
 58. van Biezen, I. (2004). Political Parties as Public Utilities, *Party Politics*, Vol 10, No.6 pp. 701–722, DOI: [10.1177/1354068804046914](https://doi.org/10.1177/1354068804046914).
 59. Voicu, G. (1998). *Pluripartidismul – o teorie a democrației*. București; Editura All.
 60. Weber, R. (2018). Why do young people join parties? The influence of individual resources on motivation. *Party Politics*, [1354068818792576](https://doi.org/10.1177/1354068818792576).
[doi:10.1177/1354068818792576](https://doi.org/10.1177/1354068818792576)